

Ady Endre: A magyar pimodan 3.rész

2009 május 13. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 1

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

Tasfalván, ahol hírmondó sincs a Tas-famíliából, hacsak a hajdani Tas-jobbágyok vérében nincs Tas-vér, láttam - régen, valamikor egy követválasztást.

(VALLOMÁSOK ÉS TANULMÁNY)

III.

Tasfalván, ahol hírmondó sincs a Tas-famíliából, hacsak a hajdani Tas-jobbágyok vérében nincs Tas-vér, láttam - régen, valamikor egy követválasztást. Leitta magát az egész nyomorult falu s én mint vakációs diák-vendég, a nótárius rokona, bámultam a Tasok ?si fészkére. Butácska fejemben, mely, hajh, okos, szép, kis, magyar fej volt, furcsákat és boldogakat eszeltem én ki akkor. Láttam ölelkezni a pápista papot a kálvinista pappal, a kántort a Mózsi sakterrel, urat a paraszttal, minden magyarokat egymással. Volt három-négy földesúr-féle a faluban, egy-két királyi g?g?, gazdagodó paraszt, a pénzes árendás, a Mózsi, meg két zsidó, két pap, a jegyz?, két kántortanító. Magyar falu volt s a többi népség: züllött, romló, kétségbeesett, haszontalan, fajtalan, beteg, éhes magyar paraszt. Ha valamelyikben olykor egy pirinyó magyaros büszkeség ébredt föl akaratlanul vagy váratlanul, belerúgott már az árendás is az urak és papok példájára. De akkor, a követválasztás el?tt, ugyanazon borból ivott az egész falu s én édes ámulással láttam, hogy ezek egyformák. Most is hallom az összeölelkezett részegek hangos gügyögését: "testvérek és magyarok vagyunk", "a magyar embert jókedvében teremtette az isten". Az árendás is ezt mondta, Mózsi is ezt mondta - szabad volt az nekik ez alkalommal - s a földesúr-félék csókolták a háztelkes, szavazó magyart. Ekkor így szólottam magamban: bort kellene inniuk mindig, egyféle bort s mindig követválasztásra készülniük. Ha valaki látott boros magyar tömeget, úrral tarkázott parasztot, a legvegyesebbet, látta akkor a földkerekség legösszegyülemlettebb önérzetét. Napóleon idejében ötven, beborozott magyar inszurgens azt hitte, hogy két hét alatt rendet tud csinálni ebben a kis rongyos Európában. Csak hetykén s táncolva sírni, megrémülni önnön bátorságától vagy teljesen leszerelni tud jobban a kijózanodott magyar, mint hinni és akarni a mámoros. Katona Józsefet gyakran elképzelem, látom, amikor utolsó éveiben mámorát olykor kialudva, fájós fejjel, csömörrel ébredt. Milyen senkinek érezhette magát, lumpnak, rongynak, utolsónak, maga-bolondítónak és Bánk bánt semminek. De máskor, amikor feledni akart - s bizony neki volt felednivalója - milyen rosszul járt volna Shakespeare, ha föltámad s bekukkant Kecskemétre. Majd megmondta volna akkor neki Katona József, hogy kicsoda az igazi Shakespeare s mit tud, ha éppen kedve van hozzá, a magyar. Én is ismertem valakit - isten nyugosztalja, mert szép fej? magyar volt, keveset élt és sokat szenvedett -, aki Ibsenre haragudott, ha ivott. Ital nélkül gunnyadt elmével a magyar átkot emlegette, siratta, de ha ivott, csak azt érezte, hogy ? különb, mint Ibsen. Meglopottnak, megraboltnak érezte magát, ha az északi, az új Shakespeare mert valamit írni. És én nem tudom, mert olyan s?r? fátylas, huncut, ördöngös az élet a maga millió-egy rébuszával, nem volt-e vajon igaza. Néha a bizonyosnál jobban érzem, hogy Shakespeare ellopta egy nyomorult ír csavargó ideáit, Heine, az igazi, ki se került a gettóból s Ibsen-autenthikosz mint gyógyszertári laboráns halt meg. Talán a magyar mámornak igaza van, talán a magyar mámornak van igaza: mi istenek vagyunk, de meztelen koldusoknak muszáj látszanunk.
Nietzschér?l azt sütötte ki egy francia orvos, hogy memóriája fogytán, paralízise n?ttén lett egyre szédít? mélységek fölött járóbb és újszer?bb a nyelve. Ugyanez az orvos sok el?djével és sok epigonjával egyetemben minden új elme-produkciót ilyetén módon bírált. Eszerint Flaubert, mikor már emlékezni se tudott s nem merte magát ellen?riztetni korok és történelmek ismer?ivel, megírta a Bovaryt. Nietzsche sok mindent a maga kamerárius nevén nevezett volna meg, de nem jutott eszébe a szükséges köznapi szó. A poétában se képesség a nagy távolhelyek játszi áthidalása, az új ige, a bátor szökellés, az ismeretlen ihletek átkölcsönzése, hanem muszájos koldusság. Nemcsak az alkohol fogyaszthat minden dejeuner-nél vagy diner-nél memóriát, de az alkohol is nagy étvággyal ezt cselekszi. S az alkoholos zseni vagy zseni-féle - e teória értelmében - kénytelen újat mondani akkor is, amikor talán nem akar. Elvész hatalma a szótár-szavak fölött, patologikus kényszer, parancs, olyan logikai bukfencekre bírják, hogy önmaga elszédül, ha leírta, ha olvasta, hogy milyen újat és igazat írt le. Nem állítom most se s nem ezt a fönti bölcseskedést akarom tódítani, hogy Pythagorász is alkoholista volt s utána mindenki, aki meglep?t mondott. Már magyarázni próbáltam, hogy az alkohol sokszor és sokaknak nem alkohol, s?t nem is direkt, az egyént inficiáló méreg. De magyarul ez mégiscsak leginkább alkohol s egy tipikus, harcias magyar agyvel? halála el?tt valamivel bevallotta: mikor írni akar, nem tudja még, hogy mir?l fog írni s kiürített konyakos poharakon keresztül tud csak önmagába nézni. Ma is bámulok egy teljességgel plebejus idegrendszert, egy néhai magyar költ?t, híres ex-újságírót s nagy alkoholistát, aki olcsó hazafiasságú, nyilván muszájból írott verseibe olyan szavakat ékelt, amelyek fölférnének a Faust harmadik részébe is, ha Goethe véletlenül megírja.
S azok, akikkel élek, jobban mondva, akiknek az élete el?l ki nem térhetek s akiket szinte annyira magyaroknak tartok, mint magamat, megint engem igazolnak. Az, aki Szegeden, s?t Szögedében, ugyanazt csinálja a tanya-nyelvvel s tanya-gondolattal, mint a városival és rafinálttal a legvárosibb, legrafináltabb és legbetegebb író-zseni, ? is az én emberem és tanúm, az én emberem és tanúm az a Budapesten él? és író, rokkant, de a trombitára mindig fölhorkanó paripára emlékeztet? valaki, aki nekem, neked, neki s mindenkinek beleharsogja a fülébe, ha már nagyon-nagyon részeg: én vagyok a legnagyobb magyar író. S egy Jókai tudna örülni talán legjobban annak, hogy van egy gyanús fajtából sarjadt barátom is, aki magyaros, lázas, színes, jelz?s elbámulásait alighanem a fölhajtott borospohár fenekének szivárványozásából cseni el. Szeretném neveiken nevezni ?ket, de mikor olyan gyáva vagyok, hogy Jókait is csak így merem aposztrofálni. Holott láttam, együtt ebédeltünk egyszer, pezsg?s ebéden, igaz, hogy már Grósz Bella idejében, amikor a mi fejedelmünk s?r?n csókolta meg pezsg? közben is a bels? zsebb?l ki-kirántott konyakos üveget. Szeretnék aggodalom nélkül idézni egy új magyar poétából is, akiben az én

igazságom hevesebben és bátrabban dolgozott. Ezt talán meg is teszem: "kik rátermettek messiási sorsra, belefúltak mámorba, alkoholba" - ami legalábbis jellemz?. Mert magyar poéta mondta s úgy mondta, hogy elég sokan az emlékez? tehetségükbe vájták és vésték. Valószín? igazság: egy össze-vissza, de egységes átkú fajta vagy fajta-keverék, mely egyénenként és tömegben is csak csinált mámorral éri vagy véli elérhetni önmagát. Vagy legyünk hízelg?bbek magunkhoz: egy géniusz, mely csak akkor ismer magára, ha részeg s mely megjárja, mert körülülik olyan fajták, melyeknél a részegség könnyen és ital nélkül jön.
Persze nem mindenki iszik, ismerek a falumban bornemissza parasztot, azután meg Bródy Sándor sem iszik, Lánczy Leó se, Wekerle Sándor sem. De sem a típus, sem a jellemz?en kivételes nem ?bennük és általuk hordozódik. Különösen összezagyvált társadalomban vagyunk, egy társadalom, mely nem is társadalom, de magyar volna, ha volna. Mennyire lehetetlen, botor és lelketlen azonban ez a kitalálás, magammal bizonyítom. Vajmi sokszor én, Tas Péter, az ? egyetlen magyarságára hiú és büszke, kételkedem; talán én nem vagyok magyar. Talán elaludtak a szüleim s én is aludtam, holott aludni már veronállal se tudok. Talán az ifjú, pesti újságírók a magyarok, ezek a szerencsés kópék, akiket sohase ?z, kínoz látás és gondolkozás. Ezek a derék, irigylend? fiúk, akik olvasnak Erzsébetvárosról s mivel ?k csak Erzsébetfalvát ismerik, tréfás dalban megírják az újságjukban: "Erzsébetváros itt vagyon Budapest közelében". A rím reá "éppen", "régen", "egészen", "légyen", "régen", "lében", nagyon sok a rím, óh nagyon sok. S akik mindenre tudnak rímet, azok már boldog emberek és magyarok s azoknak nem fáj a magyar Pimodan. Tudja isten s a józanabb eszem, nekem se fáj ez, ha bármennyire illetett és érdekelt is vagyok. Úgy kell annak, aki rosszul és rosszra született s aki ideál-rontónak és különb ideál-épít? a hivatásosaknál. Szabó Miska jut eszembe, aki: afféle gazda volt az apánál, jó ember volt, de szerette az italt. Egy özvegyasszonnyal váltott jegyet s a nagy alkalomra elmentünk mi is. Az apám, az anyám és én, a nyolc éves fiú, nyavalyás már akkor is. Szabó Miska az úrfit, becses magamat, bevitt a kisebbik szobába s itatott. Apám, anyám csak akkor kaptak észhez, amikor az én kis nyolc éves gyermek-fizikumom tiltakozni kezdett. Szerencsére, az engem berúgató Szabó Miska, a v?legény is, tökrészeg volt s így igazat mondhatott: "Ne tessék én reám haragudni, se a Péter úrfira, jaj annak a magyar embernek, aki nem tud inni, meg kell ezt tanulni."
Óh, a Szabó Miska igazsága, milyen igazság ez, mennyire látom naponként és esténként. Mellettem ült sokáig egy ember, aki maga az Ártás és Téboly volt. S ez az ember terhelten, titkos mérgekt?l mérgezetten csak éppen az alkoholhoz nem mert nyúlni. Ártás és Téboly volt ?, de bels?leg magyar s negyvenéves korában inni kezdett. Lehet, hogy azóta el is pusztult, mivel elpusztul mindenki, aki utamba akad. Úgy jöttem az én utamon, hogy minden cimboráim kid?ltek mell?lem, fegyházba, tébolydába, sírba. ? is, a negyvenéves, a bolond és zseniális végül az én poharam szomszédjáért nyúlt. Szabó Miskának akart igazat adni tudta nélkül, Szabó Miskának akart igazat adni, akinek úgyis igaza van.

Ajánló